

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและขอเสนอแนะ

ในบทนี้เป็นการกล่าว โดยสรุปถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และขอเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทางทฤษฎีการ ศึกษาของ นักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชั้นปีสุดท้าย ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรี
2. เพื่อเปรียบเทียบแนวคิดทาง ทฤษฎีการ ศึกษาของ นักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชั้นปีสุดท้าย ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรี

สมมติฐานการวิจัย

1. นักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชั้นปีสุดท้าย ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรี มีแนวคิดทางทฤษฎีการ ศึกษา โน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยม
2. นักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชั้นปีสุดท้าย ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรี มีแนวคิดทางทฤษฎีการ ศึกษาแต่ละลัทธิคือ สารัตถนิยม นวัตกรรมนิยม พัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยม และอรรถิภาวนิยมไม่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชั้นปีสุดท้าย ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง สุ่มมาโดยวิธีสุ่มแบบง่าย จากทุกวิทยาลัย ๆ ละ ร้อยละ 10 ได้จำนวน 513 คน และระดับปริญญาตรี สุ่มมาโดยวิธีสุ่มแบบง่ายจากทุกวิทยาลัย ๆ ละ ร้อยละ 25 ได้จำนวน 288 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 801 คน

2. การรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสำรวจปริญญาดการศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 1 ชุด โดยผู้วิจัยเฝ้าสังเกตและรับคืนด้วยตนเองส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งให้ใหญ่ไกลส่งและรับคืนแล้วส่งใหญ่ผู้วิจัยทางไปรษณีย์ ใช้แบบสำรวจทั้งสิ้นจำนวน 619 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 77.27

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

สรุปผลการวิจัย

1. นักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชั้นปีสุดท้าย ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรีที่ใช้ในการวิจัย เป็นหญิงมากกว่าชาย ส่วนมากมีอายุระหว่าง 17-22 ปี จบจากวิทยาลัยครู มีพื้นฐานทางครอบครัวประกอบเกษตรกรรม และมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. แนวคิดทางสถานปริญญาดการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชั้นปีสุดท้าย ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรี โนมไปทางลัทธิพิพัฒนาการนิยม เมื่อแยกวิเคราะห์ในสถานความหมายของการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษา องค์ประกอบของการศึกษา และกระบวนการเรียนการสอน พบว่า ความหมายของการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษา องค์ประกอบของการศึกษา โนมไปทางลัทธิพิพัฒนาการนิยม ส่วนกระบวนการเรียนการสอน โนมไปทางลัทธิปฏิรูปนิยม

3. แนวคิดทางด้านการจัดการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชั้นปีสุดท้าย ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรีที่มีต่อการจัดการศึกษาในแต่ละลัทธิคือ สาร์ตลนิยม นีรันทรนิยม พิพัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยม และอัครถิภาวนิยม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกลัทธิ

4. แนวคิดของการจัดการศึกษาสาร์ตลนิยม นีรันทรนิยม พิพัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยม และอัครถิภาวนิยมของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชั้นปีสุดท้าย ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรี ในแต่ละด้านคือ ด้านความหมายของการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษา องค์ประกอบของการศึกษา และกระบวนการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวคิดทางด้านการจัดการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีข้อที่ควรอภิปรายดังนี้

เกี่ยวกับแนวคิดเชิงด้านการจัดการศึกษา แนวคิดทางด้านการจัดการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชั้นปีสุดท้ายระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรี ปรากฏว่าตรงตามสมมติฐานที่วางไว้ นั่นคือ โนมไปทางลัทธิพิพัฒนาการนิยม ($\bar{X} = 11.8957$) ลัทธิที่เลือกรองลงไปตามลำดับคือ ปฏิรูปนิยม ($\bar{X} = 9.7344$) นีรันทรนิยม ($\bar{X} = 8.2761$) อัครถิภาวนิยม ($\bar{X} = 7.6101$) และสาร์ตลนิยม ($\bar{X} = 7.4828$) ผลการวิจัยครั้งนี้ใกล้เคียงกับผลการวิจัยของโมฮัมเหม็ด อาเหม็ด โคเรียม (Mohamed Ahmed Koriem) ที่วิจัยพบว่า นักศึกษาครูของมหาวิทยาลัยอเล็กซานเดรีย ประเทศอียิปต์มีแนวคิดทางการศึกษา โนมไปทางปฏิรูปนิยม อัครถิภาวนิยม จิตนิยม และวัคตุนิยม ตามลำดับ เหตุผลที่นักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชั้นปีสุดท้าย ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และ

ระดับปริญญาตรี มีแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยม อาจอธิบายได้ว่า เป็นเพราะผลมาจากระบบการศึกษาและระบบการเรียนการสอนของวิทยาลัยครูเอง ที่สืบเนื่องมาจากอิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะระบบการศึกษาของไทยในปัจจุบันส่วนใหญ่จะพึงพิงแนวคิดทางการศึกษาของต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศทางตะวันตก¹ ประเทศที่มีอิทธิพลทางด้านแนวคิดทางการศึกษาต่อประเทศไทยมากกว่าประเทศอื่น ๆ ทั้งหมดก็คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากว่าในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมานั้น ไทยได้ส่งนักศึกษาไปศึกษาและดูงานยังประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมาก ทั้งจากความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาและจากนโยบายของเราเอง ประกอบกับในช่วงนั้นแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาของปฏิบัตินิยมกำลังเป็นที่นิยมและแพร่หลายในสหรัฐอเมริกา² แนวคิดของลัทธินี้จึงได้รับการเผยแพร่มาสู่ประเทศไทยโดยผ่านทางนักการศึกษาไทยที่ไปศึกษาดูงานในสหรัฐอเมริกาขณะนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการศึกษาฝึกหัดครู เช่น วิทยาลัยวิชาการศึกษา (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในปัจจุบัน) จากจุดนี้เองที่แนวคิดทางการศึกษาพัฒนาการนิยมขยายวงกว้างไปสู่วิทยาลัยครูต่าง ๆ ทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว เพราะครูอาจารย์ของวิทยาลัยครูส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา แม้ระยะเวลาจะนานมาเกือบ 30 ปีแล้วก็ตาม แนวคิดทางการศึกษาของพัฒนาการนิยมในประเทศไทยก็ยังคงมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาในวิทยาลัยครูอยู่อย่างไม่สิ้นคลอน มติของการศึกษาฝ่ายพัฒนาการนิยมที่เราได้ยืมและคุ้นเคยกันเป็น

¹ เอกวิทย์ ฌ กลาง, "อันอาจนำไปสู่ปรัชญาการศึกษาที่เป็นของเราเอง," ใน ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาไทย ไพฑูรย์ สินดารัตน์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 80.

² ไพฑูรย์ สินดารัตน์ และธรรมรส โชติคุณุธร, "สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี," ศึกษามติชน 1 (กันยายน 2522) : 27-29.

อย่างก็แม่กระทั่งปัจจุบัน อาทิเช่น "จอห์น คิวอี้" "การศึกษาคือชีวิต" "การศึกษา คือความเจริญของงาม" "เรียนโดยการกระทำ" เป็นต้น จากสภาพความเป็นจริง เช่นนี้เองจึงไม่แปลกแต่อย่างใดที่ผลการวิจัยไอบงซ์ควา นักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาโน้มไปทางลัทธิพิพัฒนาการนิยม

เมื่อแยกพิจารณาแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือดังกล่าว ในสามทาง ๆ คือ ด้านความหมายของการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษา องค์ประกอบของการศึกษา และกระบวนการเรียนการสอนพบว่า : โนมไปทางลัทธิพิพัฒนาการนิยม 3 ด้านด้วยกันคือ ด้านความหมายของการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษา และองค์ประกอบของการศึกษา ส่วนกระบวนการเรียนการสอนปรากฏว่า โนมไปทางลัทธิปฏิรูปนิยม จากข้อค้นพบนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าหากเราไม่พิจารณาโดยลึกซึ้งนักก็ดูเหมือนว่าแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาไม่ เป็นเอกภาพ ข้อสงสัยนี้อาจอธิบายได้ว่า ในทางทฤษฎีของพิพัฒนาการนิยมและปฏิรูปนิยมนั้นมีส่วนคล้ายคลึงกันและมีพื้นฐานแนวคิดเหมือนกัน ปฏิรูปนิยมเป็นลัทธิปรัชญาการศึกษาที่กำเนิดมาจากแนวคิดของปรัชญาปฏิบัตินิยม¹ และพิพัฒนาการนิยมก็มีรากฐานมาจากปฏิบัตินิยม² เช่นกัน ดังนั้นความคิดพื้นฐานที่รองรับปฏิรูปนิยมและพิพัฒนาการนิยมก็คือแนวคิดพื้นฐานเดียวกัน แต่ทว่าลัทธิปฏิรูปนิยมเกิดขึ้นหลังพิพัฒนาการนิยมประมาณ 10 ปี³ แม้วาความคิดพื้นฐานของทั้งสองลัทธิจะเหมือนกัน แต่ทว่า

¹ บูดุเล็ค นาคแก้ว และนางเยาว์ สุชาพันธ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา, หน้า 127.

² บรรจง จันทรส, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 243.

³ วิจิตร ศรีสอาด และสุนนทิพย์ บุญสมบัติ, เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา เล่มที่ 2 หน่วยที่ 6+10 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2523), หน้า 61.

ความคิด ความเชื่อ และแนวทางในการจัดการศึกษาแล้วจะแตกต่างกันออกไปจนแบ่งออก
ความแตกต่างได้อย่างชัดเจน มีเพียงในด้านกระบวนการ เรียนการสอนที่ยังคาบเกี่ยว
และไขว้กันอยู่ คือปฏิบัตินิยมจะใช้วิธีการของพัฒนาการนิยมในด้าน การเรียน
การสอน แต่ได้เพิ่มทิศทางของการเรียนการสอนเขาไปถึงความที่บรรจง จันทรสา
กล่าววา

ในด้านเกี่ยวกับการเรียนการสอน ตลอดจนการค้นหาความรู้ นั้น ฝ่ายบูรณาการ
นิยม ปฏิบัตินิยม , อาศัยวิธีการตามแบบของฝ่ายพัฒนาการนิยม คือใช้วิธี
วิทยาศาสตร์ แต่มีข้อแตกต่างระหว่างสองลัทธิอย่างเห็นได้ชัดคือ ลัทธิพัฒนา
การนิยมเน้นความสำคัญของ "วิธี" คิด (Means) คือเน้นความสำคัญของวิธีการ
แบบ Scientific Method , และ Reflective Thinking แต่ฝ่าย
บูรณาการนิยมเห็นวามนี้ละคือจุดอ่อนของฝ่ายพัฒนาการนิยม เพราะสนใจอยู่
แต่เฉพาะ วิธีคิด โดยไม่ได้คำนึงถึงวามสิ่งทีคิดไอนั้นจะใหญ่หรือให้โทษแก่สังคม
อย่างไรบ้าง ทั้งนี้ ฝ่ายบูรณาการนิยมจึงหันไปสนใจในเรื่องที่จะคิด (What
to think) นั่นคือ เน้นที่จุดหมายปลายทางของการศึกษา (Ends) และสิ่ง
ที่จะเรียนเป็นสิ่งสำคัญ แทนที่จะไปเน้นที่วิธีการ หรือวิธีสอน อันเป็นหลักการ
ของฝ่ายพัฒนาการนิยม¹

ดังนั้นข้อสงสัยที่อาจคิดว่า แนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาของนักศึกษา
วิทยาลัยครูดังกล่าวไม่เป็นเอกภาพจึงหมดปัญหาไป จากนี้ขอความดังกล่าวข้างต้นนั้น
อาจกล่าวได้ว่า เหตุที่นักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือดังกล่าว เลือก
แนวคิดด้านกระบวนการ เรียนการสอนใหม่ไปทางลัทธิปฏิบัตินิยมเพราะว่า

1. การเรียนการสอนของปฏิบัตินิยมใช้วิธีการ เกี่ยวกับวิธีการของพัฒนา
การนิยมที่นักศึกษาคุ้นเคยกันก็อยู่แล้ว คือวิธีการทางวิทยาศาสตร์
2. ปฏิบัตินิยมเน้นจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนซึ่งหมายถึงว่า
การเรียนการสอนนั้นต้องมีจุดหมายที่แน่ชัดและแน่นอนลงไปว่าจะค่าเนิพการ เรียนการสอน

¹บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 250.

เพื่ออะไร ซึ่งแตกต่างจากที่พัฒนาการนิยมที่เน้นกระบวนการ วิธีการในการเรียนการสอนเท่านั้น ความคิดดังกล่าวนี้เองอาจทำให้นักศึกษาวิทยาลัยครูมอง เห็นว่าการเรียนการสอนของปฏิรูปนิยมอาจจะช่วยแก้ปัญหาทางการศึกษาและปัญหาต่าง ๆ อื่น ๆ ได้ดีกว่าแนวคิดกระบวนการเรียนการสอนของลัทธิอื่น ๆ เพราะแนวคิดของปฏิรูปนิยมมีมติเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนว่า การเรียนการสอนควรยึดหลักประชาธิปไตยและเป็นประชาธิปไตยที่มีเป้าหมายและมีแนวทางที่เด่นชัด การเรียนรู้หรือการแสวงหาความรู้ต้องมีเป้าหมายว่าจะเรียนรู้เพื่ออะไร และการเรียนรู้นั้นเกิดมาจากการได้ปฏิบัติจริง คนควาทดลอง และหาข้อสรุปที่ยุติธรรมและเหมาะสม การเรียนการสอนไม่ใช่เพียงวิธีการแก้ปัญหาเท่านั้น แต่จะเรียนรู้ควาว่าจะเรียนแก้ปัญหาอะไรและเพื่ออะไร เป็นสำคัญ และประการที่สำคัญปฏิรูปนิยมเห็นว่า การเรียนนั้นมีความมุ่งหวังที่จะให้มีการนำไปใช้ในสังคมอนาคต สร้างสังคมอนาคตที่เป็นอุดมคติ

เกี่ยวกับการเปรียบเทียบแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษา แนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชั้นปีสุดท้าย ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรีที่มีต่อปรัชญาการศึกษา ในแต่ละลัทธิ ปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกลัทธิ ทั้งนี้เพราะว่า ในวิทยาลัยครูนี้ใช้หลักสูตรการศึกษา เหมือนกัน ต่อเนื่องกัน และมีทิศทางเดียวกัน กระบวนการเรียนการสอนก็ไม่แตกต่างกันแม้ว่าในชั้นปฏิบัติจริงจะแตกต่างกันออกไปตามสภาพของแต่ละวิทยาลัย แนวคิดทางการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูทั้งกล่าวก็ไม่แตกต่างกันและแม้ว่าจะไม่แตกต่างกัน หากเราพิจารณาในแต่ละกลุ่มตัวอย่างจะพบว่า ในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงนั้น ลัทธิที่นักศึกษาที่มีแนวคิดสูงกว่าระดับปริญญาตรี (แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) ก็คือ สารัตถนิยม นิรันดรนิยม และพัฒนาการนิยม เหตุผลที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่า เพราะนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงส่วนใหญ่เป็นหญิง มีอายุน้อย (ระหว่าง 17-21 ปี) และจบการศึกษาจากสถาบันอื่นที่ไม่ใช่วิทยาลัยครู ประกอบกับเพิ่มเข้าศึกษาในวิทยาลัยครูเพียง 2 ปี และความถึกความอดทน ที่ขณะยังไม่กว้างเท่าระดับ

ปริญญาตรี แนวคิดจึงปรากฏว่าค่อนข้างใหม่ไปทางอนุรักษนิยมมากกว่าระดับปริญญาตรี
เล็กน้อย ส่วนในระดับปริญญาตรีซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาย มีอายุระหว่าง 22-26 ปี และ
จบการศึกษาจากวิทยาลัยครูเกือบทั้งหมด มีแนวคิดตลอดชีพปฏิรูปนิยม และอัตถิภาวนิยม
สูงกว่าระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) เนื่องจาก
สภาพแตกต่างจากระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงมาก เช่น มีประสบการณ์
มากกว่า รับการศึกษามานานกว่า ความลึกลับความมอานและทัศนระยอมกว้าง
กว่า แนวคิดจึงปรากฏว่าค่อนข้างไปทางเสรีนิยม แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดที่มีต่อ
ลัทธิปรัชญาการศึกษาในแต่ละลัทธิของตัวอย่างประชากรทั้งสองกลุ่มก็ไม่แตกต่างกันแต่
อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

เกี่ยวกับการนำไปใช้

1. ในสถานวิชาการ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทางคานปรัชญา
การศึกษาที่ยังไม่มีใครวิจัยมาก่อนในประเทศไทย ดังนั้นผลการวิจัยจึงมีส่วนช่วยเพิ่ม
เติมความรู้ทางคานปรัชญาการศึกษาโดยตรง ซึ่งสามารถจะนำไปอ้างอิงและประกอบ
การ เรียบการสอนในสถาบันฝึกหัดครูได้
2. นักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่มีแนวคิดที่เอื้อ
ต่อการจัดการศึกษาของวิทยาลัยครูในปัจจุบันอยู่แล้ว จึงควรจะได้มีการคงสภาพแนวคิด
ดังกล่าวไว้คงอยู่ต่อไป ทั้งนี้อาจทำได้โดยการปรับปรุงหลักสูตรและการ เรียบการสอน
ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และควรมีโครงการทางการศึกษาใหม่ ๆ ที่เอื้อต่อแนวคิดดังกล่าว
เมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษาออกไปประกอบอาชีพแล้วด้วย
3. ในคานการ เรียบการสอนนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะใช้วิธีการทาง
วิทยาศาสตร์ เขาช่วยดัง เช่นที่กำลังมีการพูดถึง และเริ่มมีการปฏิบัติกันในวิทยาลัยครู
แต่มีข้อที่น่าพิจารณาคือวิธีการใหม่ ๆ ทางวิทยาศาสตร์นั้นควรจะเป็นการ เสริม
การ เรียบรู้เพื่อเป้าหมายที่เด่นชัดกว่า จะเรียบรู้เพื่ออะไร มีเป้าหมายอย่างไร ไม่ใช่

เรียน เพื่อความรู้อย่างเดียว หรือวิธีการ เพื่อตัวความรู้เท่านั้น จะต้องมีความหมายว่า จะต้องมีความรู้ เช่นไร และจะนำความรู้นั้นไปทำอะไร มติของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง ประชากรใดแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า ควรจะใ้โครงการ เรียนรู้ที่มีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาสังคม แก้ไขสังคมให้ดีขึ้นตามแนวคิดของปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม ซึ่งเป็นข้อที่นำตระหนักสำหรับการศึกษาในปัจจุบันและในอนาคตของสังคมไทย

4. ควรมีการนำความคิดใหม่ ๆ ทางการศึกษามาใช้ในวิทยาลัยครูบาง เช่นแนวคิดของปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม เพราะปรากฏว่านักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง เลือกเอาแนวความคิดของลัทธินี้ เป็นอันดับสองรองจากพิพัฒนาการนิยม อันจะเป็นการบุกเบิกการจัดการศึกษาในแนวใหม่ที่จะช่วยแก้ปัญหาทางการศึกษาและปัญหาอื่น ๆ ทางสังคมได้อีกแนวทางหนึ่ง

เกี่ยวกับการวิจัยต่อ

1. ศึกษาแนวคิดทางตามปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาในวิทยาลัยครูหรือในสถาบันผลิตครูอื่น ๆ โดยศึกษาถึงตัวแปรตาม เพศ สถาบันการศึกษา พื้นฐานทางการศึกษา พื้นฐานทางครอบครัว และอื่น ๆ
2. ศึกษาแนวคิดทางตามปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาในวิทยาลัยครูหรือในสถาบันผลิตครูอื่น ๆ โดยใช้เครื่องมืออื่น เช่น Laury's Test of Educational Philosophy, Ross's Educational Philosophical Inventory
3. ศึกษาแนวคิดทางตามปรัชญาการศึกษาของครูอาจารย์ในวิทยาลัยครูหรือในสถาบันผลิตครูอื่น ๆ
4. ศึกษาแนวคิดทางตามปรัชญาการศึกษาของนักการศึกษาในประเทศไทย